

Описание на експериментите / Ръководство

На български език

Ученически комплект Топлина

Cornelsen

EXPERIMENTA

Германия

УЧМАГ ООД е изключителен представител за България.

Ръководството и частите от него са защитени с авторски права.

Всяко използване, различно от законово установеното, изисква предварителното писмено съгласие на Cornelsen Experimenta.

Според Закона за авторското право /§§ 46, 52a UrhG/: Нито ръководството, нито части от него могат да бъдат сканирани, поставени в мрежа или по друг начин да станат обществено достъпни. Това включва вътрешни мрежи на училища или други образователни институции.

Продуктите на Cornelsen Experimenta са предназначени само за образователни цели и не са предназначени за използване за промишлени, медицински или търговски дейности.

УЧМАГ ООД притежава правата за разпространение в България.

Преводът на текста е одобрен от Cornelsen Experimenta.

Ние не носим отговорност за щети, причинени от неподходящо използване на оборудването.

Ученически комплект **Топлина**

Каталожен № 31799

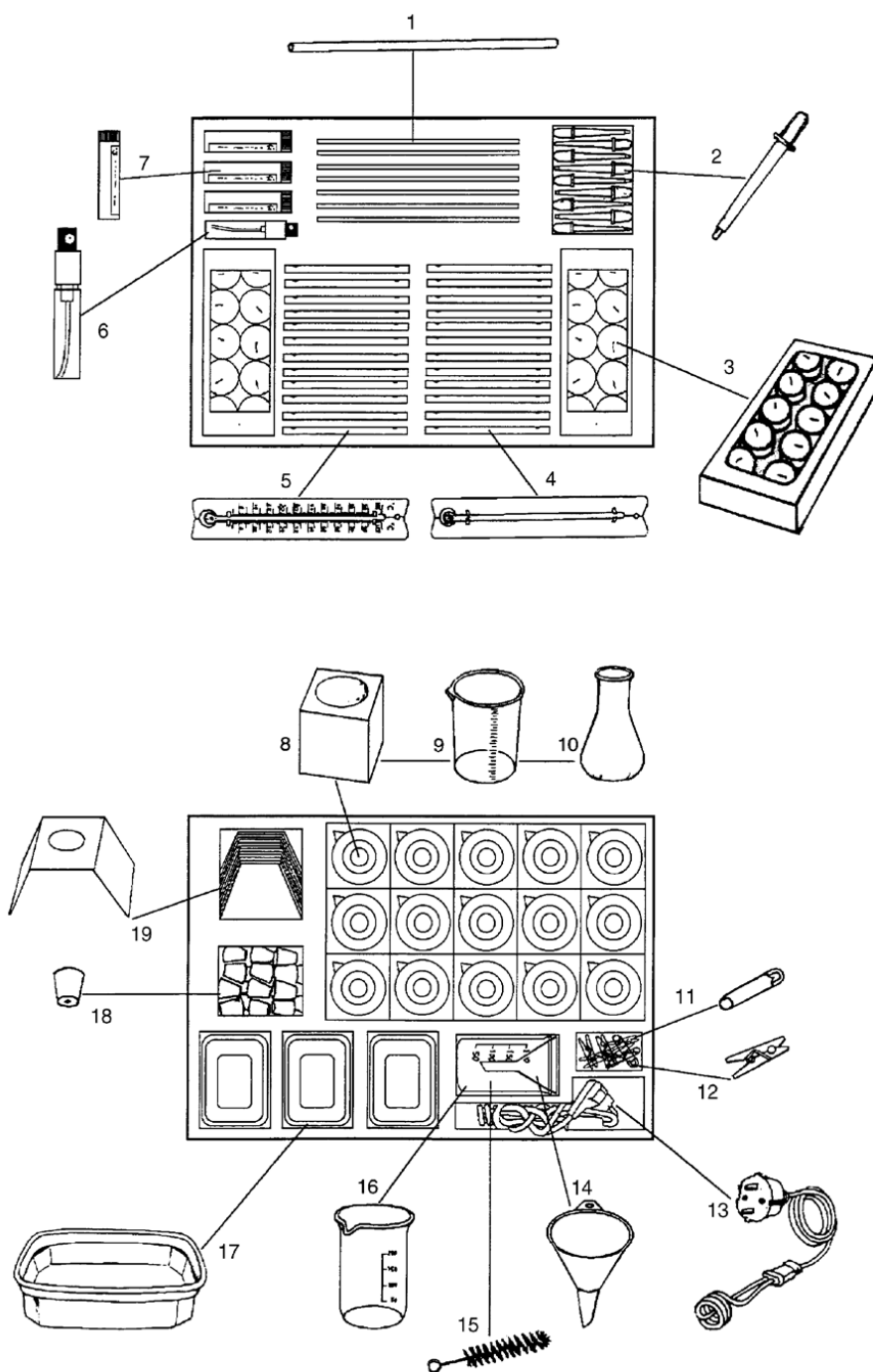
СПИСЪК НА КОМПОНЕНТИТЕ

Изображение №.	Количество	Описание	Каталожен №
1	16	Стъклена тръба, 220 x 6 мм Ø	12859
2	15	Капкомер, пластмасов	12875
3	20	Свещ в метална поставка	12816
4	15	Термометър, без градуиране	12743
5	15	Термометър, от -3 °C до +103 °C	12735
6	1	Пулверизатор	12999
7	1	Боя за хранителни цели, синя, Е 132	12913
7	1	Боя за хранителни цели, червена, Е 129	12921
7	1	Боя за хранителни цели, жълта, Е 102	12930
8	15	Изоляционна кутия за чаши	12808
9	15	Чаша, пластмасова, с градуиране, 100 мл	12794
10	15	Ерленмайерова колба, стъклена, топлоустойчива, 25 мл	60940
11	15	Безопасна игла, 40 мм	12867
12	15	Червена щипка	12751
12	15	Жълта щипка	12760
12	15	Синя щипка	12778
13	1	Потопяем нагревател, 300 W / 230 V	12891
14	1	Фуния, пластмасова, 75 мм Ø	64255
15	1	Четка за тръби	12964
16	1	Стъкленица, топлоустойчива, с градуиране, 250 мл	60310
17	15	Пластмасов контейнер за експерименти	12883
18	15	Гумена тапичка с отвор	12840
19	15	Мостова стойка	12824
-	1	Модел на термометър за демонстрация	12948
Включени печатни материали:			
-	1	Описание на експериментите / Ръководство „Ученически комплект Топлина“	317996
-	1	План за съхранение	3179936
Препоръчва се допълнително:			
-	1	Термос (за транспортиране на гореща вода и кубчета лед в класната стая)	48880

Този комплект се препоръчва за ученици на възраст от 7 до 10 години.

Забележка: Някои експерименти от Ученическия комплект Топлина използват открит пламък или потопяем нагревател като източник на топлина. Ето защо всички експерименти трябва да се изпълняват с максимална точност и предпазливост с цел предотвратяване на инциденти като изгаряния или заливане с гореща вода. Нагорещените елементи трябва да се охладят, преди да бъдат прибрани в комплекта.

План за съхранение

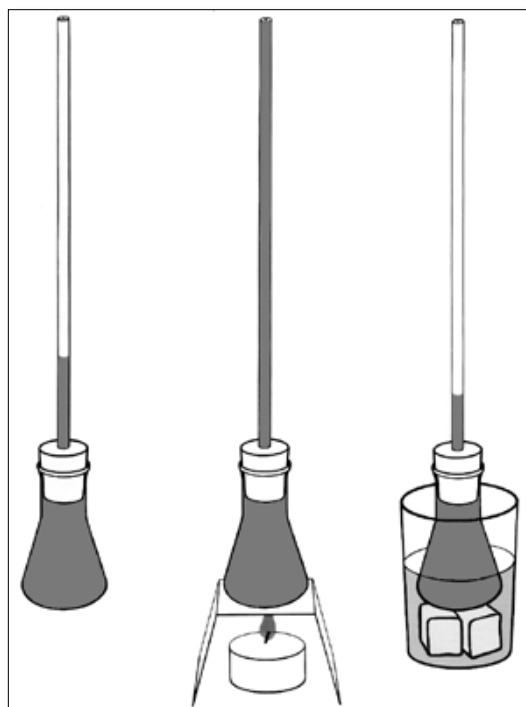
Съдържание

Списък на компонентите	2 стр.
План за съхранение	3 стр.
Експерименти:	
1. Нагряване и охлаждане на вода.	5 стр.
2. Нагряване и охлаждане на денатуриран спирт.	6 стр.
3. Как работи термометърът?	6 стр.
4. За какво се използва термометърът?	7 стр.
5. Скалата на Целзий.	7 стр.
6. Упражнения за измерване и отчитане на температури.	8 стр.
7. Превръщане на течност в газ.	9 стр.
8. Изпарение на водата.	9 стр.
9. Изпаряващите се течности се охлаждат.	10 стр.
10. Може ли газ да бъде преобразуван в течност?	11 стр.
11. Какво се случва, когато парата се охлажда?	11 стр.
12. Водният цикъл.	12 стр.
13. Как се обединяват водните частици?	12 стр.
Основни принципи	13 стр.
Работен лист	15 стр.

1. Нагриване и охлаждане на вода

Материали / Компонент №

Стъклена тръба	1
Свещ в метална поставка	3
Боя за хранителни цели	7
Пластмасова чаша	9
Ерленмайерова колба	10
Щипка, червена	12
Щипка, синя	12
Гумена тапичка	18
Мостова стойка	19

Допълнително: Термос, съдържащ студена вода или кубчета лед;

Извършване на експеримента:

Напълнете ерленмайеровата колба до ръба с (оцветена) вода. След това сложете гумената тапичка на колбата. Поставете стъклената тръба в отвора на запушалката. Това причинява покачване на водата в тръбата. Отбележете нивото на течността в нея, като използвате синята пластмасова щипка. Сега поставете колбата, пълна с вода, върху мостовата поставка и я загрейте с помощта на свещта. Тъй като водата се загрева, нивото в тръбата се издига, защото обемът ѝ се увеличава. Новото ниво маркирайте с червената щипка. За да охладите колбата, я поставете в пластмасовата чаша, която предварително е напълнена със студена вода и евентуално ледени кубчета.

2. Нагриване и охлаждане на денатуриран спирт

Материали / Компонент №

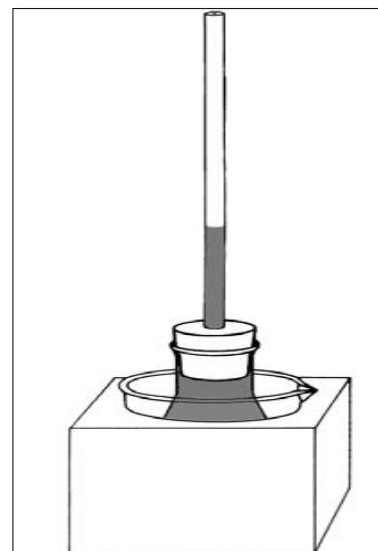
Стъклена тръба	1
Боя за хранителни цели	7
Изолационна кутия	8
Пластмасова чаша	9
Ерленмайерова колба	10
Гумена тапичка	18

Допълнително:

Термос, съдържащ гореща вода (70 °C);

Термос, съдържащ студена вода или кубчета лед;

Денатуриран спирт;

Извършване на експеримента:

Ерленмайеровата колба се напълва до ръба с оцветен денатуриран спирт. След това колбата се запушва с гумената тапичка. Стъклената тръба се поставя в запушалката. Тъй като денатурираният спирт е запалим, за неговото нагриване **не се използват свещи**. Вместо това се поставя пластмасова чаша с гореща вода в изолираща кутия. След това в чашата се поставя приготвената ерленмайерова колба. Тъй като се разширява, денатурираният спирт се издига в стъклената тръба. При охлаждане нивото отново пада. Когато се загрява, денатурираният спирт се разширява повече от водата.

3. Как работи термометърът?

Материали / Компонент №

Термометър без градуиране	4
Пластмасова чаша	9

Допълнително:

Термос, съдържащ гореща вода (70 °C);

Термос, съдържащ ледено студена вода;

Извършване на експеримента:

Термометърът последователно се потапя в чаши, съдържащи вода с различни температури. Термометърът функционира по същия начин като опитната постановка в експерименти 1 и 2: когато се нагрива, алкохолът в термометъра се разширява, а когато се охлажда - се свива.

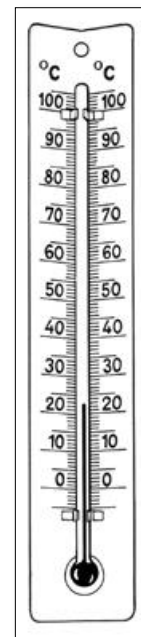
4. За какво се използва термометърът?

Материали / Компонент №

Термометър (от -3 °C до +103 °C)	5
Изолационна кутия за чаши; (x3)	8
Пластмасова чаша; (x3)	9

Допълнително:

Термос, съдържащ гореща вода (70 °C);
Термос, съдържащ ледено студена вода;
Вода от чешмата

Извършване на експеримента:

Напълнете чашите с вода с различни температури: приблизително 55 °C, 25 °C и студена. Изпробвайте с ръката си температурата в чашите. Водата при 25 °C се усеща студена, ако ръката ви е била задържана в гореща вода. Въпреки това, ако първо поставите ръката си в студената вода и след това във вода с $t = 25\text{ }^{\circ}\text{C}$, втория път водата се усеща топла. Ако термометърът се използва за измерване на температурата, той винаги ще показва същата температура на хладката вода, независимо от това дали преди това е държан в гореща или студена вода. Поради това термометрите се използват за точни измервания на температура.

5. Скалата на Целзий

Материали / Компонент №

Термометър без градуиране	4
Термометър (от -3 °C до +103 °C)	5
Пластмасова чаша	9
Щипка, червена	12
Щипка, синя	12
Потопяем нагревател	13
Термоустойчива стъкленница	16

Допълнително:

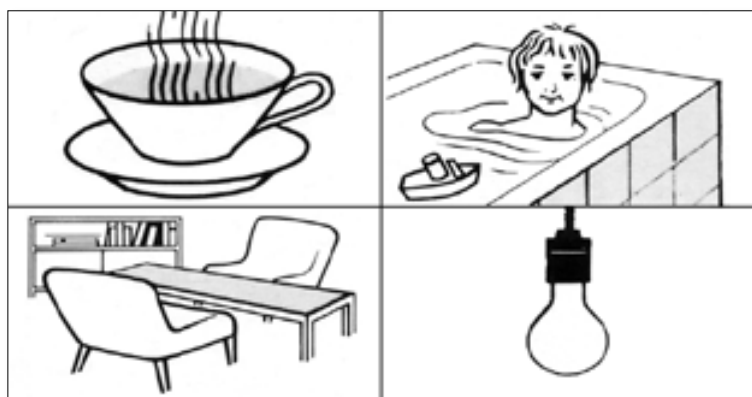
Термос, съдържащ гореща вода (70 °C);
Термос, съдържащ ледено студена вода;

Извършване на експеримента:

Скалата на Целзий се разполага между две специфични температури – точката на топене на леда ($0\text{ }^{\circ}\text{C}$) и точката на кипене на водата ($100\text{ }^{\circ}\text{C}$). На термометър без градуиране тези две точки могат да се определят по следния начин: Учителят напълва голяма термоустойчива стъклена чаша с вода. Използва се потопяем нагревател, за да заври водата. **Никога не използвайте нагревателя без вода!** Всяка група поставя термометъра в загрялата вода и чака, докато течността в термометъра спре да се покачва. Тази точка трябва да бъде отбелязана с червена щипка. След това учениците трябва да напълнят пластмасовата чаша с вода и ледени кубчета, да поставят термометъра в нея и да изчакат, докато течността в него престане да се движи. Тази точка трябва да бъде отбелязана със синя щипка. Сравнете с термометър с целзиева скала, който има 100 равни деления между маркираните две точки ($0\text{ }^{\circ}\text{C}$ до $100\text{ }^{\circ}\text{C}$).

6. Упражнения за измерване и отчитане на температури

Материали / Компонент №

Термометър

(от $-3\text{ }^{\circ}\text{C}$ до $+103\text{ }^{\circ}\text{C}$)

5

Извършване на експеримента:

Термометърът може да се използва за измерване на различни температури напр. на класната стая, на студена и топла вода, горещ чай, температурата на крушката няколко минути след включването ѝ и т.н.

За упражнения и водене на записки работният лист в края на това ръководство трябва да бъде ксерокопиран.

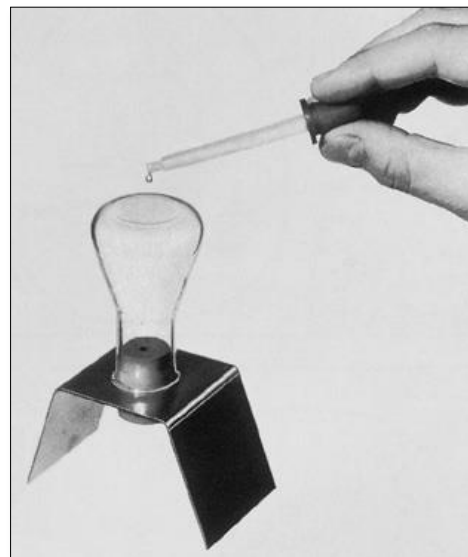
7. Превръщане на течност в газ

Материали / Компонент №

Капкомер	2
Ерленмайерова колба	10
Гумена тапичка	18
Мостова стойка	19

Допълнително:

Одеколон или денатуриран спирт;

Извършване на експеримента:

Затворете ерленмайеровата колба с гумената тапичка, обърнете я и я поставете върху стойката. Капнете капка от одеколона или денатурирания спирт в средата на дъното на колбата, като използвате капкомер. Капката става все по-малка и по-малка, докато накрая не изчезне. Течността се изпарява. Превръща се в газ. Газът се състои от малки частици, невидими с просто око. Понякога е възможно тези частици да могат да се помиришат, дори когато течността е изпарена напълно, напр. в случая на одеколона или денатурирания спирт.

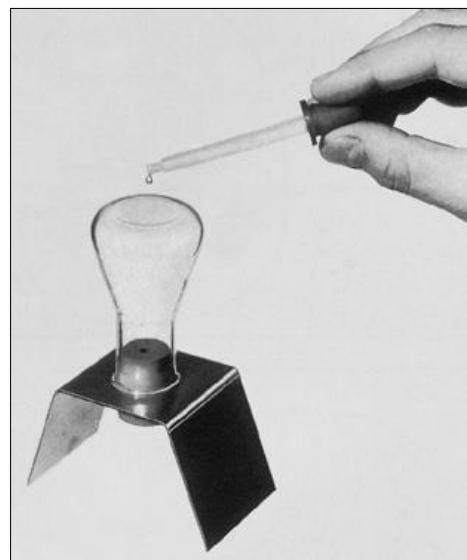
8. Изпарение на водата

Материали / Компонент №

Капкомер	2
Ерленмайерова колба	10
Гумена тапичка	18
Мостова стойка	19

Допълнително:

Малко вода;

Извършване на експеримента:

Ерленмайеровата колба се подготвя както в експеримент 7, като капката вода се поставя върху дъното на колбата.

В този случай водата също се изпарява след известно време, въпреки че това се случва по-бавно, отколкото в експеримент 7. (Различните течности се изпаряват с различни скорости.)

Примери за изпарение на водата в ежедневието:

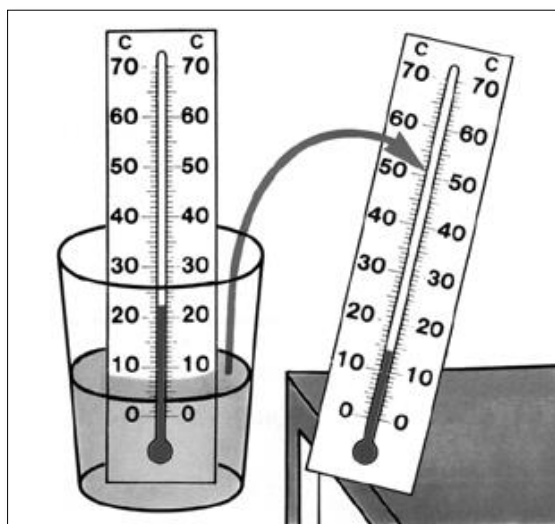
- Мокрото пране се изсушава;
- Дъждовната вода по прозорците на колата се изпарява (капките постепенно стават по-малки и по-малки, докато прозорецът не стане напълно сух);
- Водата в аквариума се изпарява (от време на време трябва да се добавя вода).

9. Изпаряващите се течности се охлаждат

Материали / Компонент №

Термометър (от -3 °C до +103 °C)	5
Пластмасова чаша	9

Допълнително: денатуриран спирт;

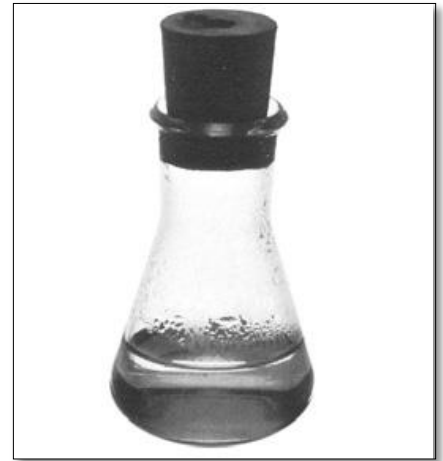

Извършване на експеримента:

С термометъра определете стайната температура и тази на денатуриран спирт (**запалим!**), налят в пластмасова чаша.

Когато термометърът се извади от течността, показваната от него температура намалява (поради изпаряване на спирта върху термометъра). Този ефект на охлаждане може да се усети и чрез намокряне на пръст с денатуриран спирт.

10. Може ли газ да бъде преобразуван в течност?

Материали / Компонент №

Ерленмайерова колба	10
Гумена тапичка	18

Допълнително:

Термос или чаша с гореща вода;

Извършване на експеримента:

Налейте малко гореща вода (най-малко 70 °C) в ерленмайеровата колба. Затворете я с гумената тапичка. Колбата се замъглява. Водните частици, които са се изпарили, се натрупват по стъклото. Газът е превърнат в течност.

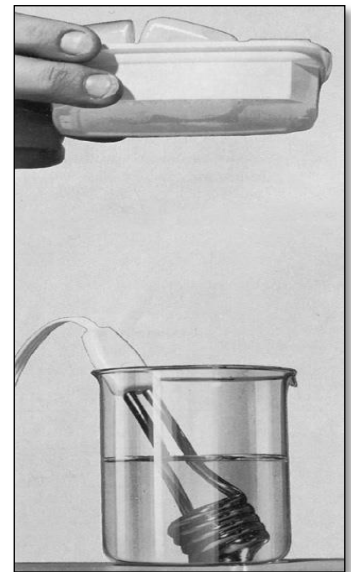
11. Какво се случва, когато парата се охлажда?

Материали / Компонент №

Потопяем нагревател	13
Термоустойчива стъкленица	16
Пластмасов контейнер	17

Допълнително:

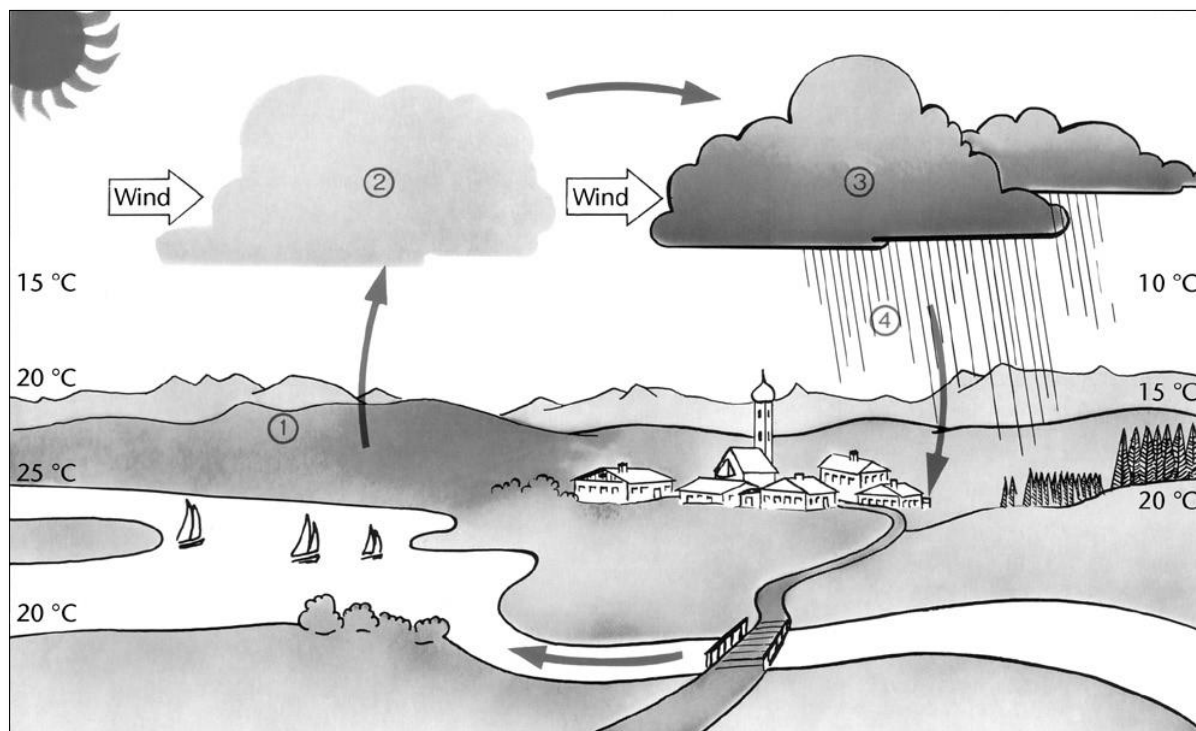
Термос, съдържащ кубчета лед;

Извършване на експеримента:

Напълнете термоустойчивата стъкленица с вода и загрейте водата до точката на кипене с потопяемия нагревател. Сега задръжте над парата пластмасовия контейнер, пълен с кубчета лед. Водата кипва. От водата излизат много частици като газови мехурчета (пара). Парата се превръща в мъгла в по-хладния въздух, докато частиците се съгъстват. Оформят се капки върху студената основа на контейнера. Те кондензират.

12. Воден цикъл

Водата се изпарява навсякъде: от моретата, полетата и горите се издигат невидими водни частици. Тези частици изпарена вода кондензират там, където въздухът е по-студен и формират (мъгла) облаци.

Когато въздухът става още по-студен или вятърът премества тези облаци в по-хладни региони, частиците се обединяват, за да образуват големи капки, които поради своето тегло падат надолу: ваят.

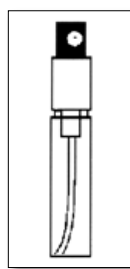
Водният цикъл е завършен. Дъждът се изпарява, невидимите частици се издигат и т.н.

13. Как се обединяват водните частици

Материали / Компонент №

Пулверизатор 6

Допълнително: Малко вода;

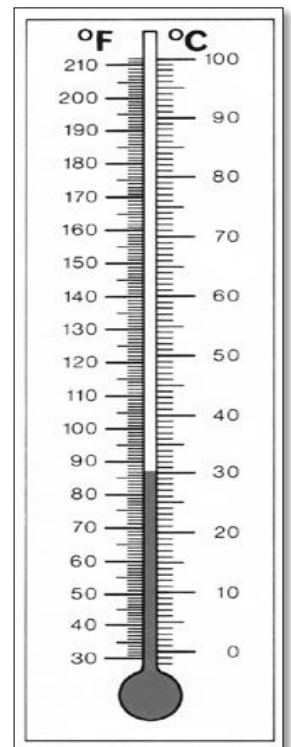
Извършване на експеримента:

Напълнете пулверизатора с вода. Пръскайте водата върху прозорец или дъска от разстояние приблизително 30 см. Малките частици от пулверизатора образуват едва забележим воден облак, но върху пръсканата повърхност се обединяват след известно време и образуват капки с увеличаващ се размер.

Основни принципи

Топлина и термометър

Когато твърдите тела, течностите или газовете се нагряват, обемът им (количеството от пространството, което заемат) обикновено се увеличава. Например, когато се затопли с 1 градус Целзий (= 1 Келвин) 1 литър вода и 1 литър живак, и двете вещества се разширяват с 0,2 милилитра (= 0,2 кубически сантиметра), алкохолът с 1,1 милилитра (= 1.1 кубически сантиметра). Когато се охладят, обемът отново намалява. Въпреки това, ако водата (при нормално налягане) се охлажда, нейният обем намалява само до достигане на 4 °C (Целзий). Ако водата се охлади до 0 °C, обемът ѝ отново се повишава. Когато при 0 °C водата се промени в лед, се получава внезапно увеличение на обема. Тогава тя се охлажда и втвърдява. Температурите се измерват с помощта на термометри. Течните термометри се състоят от контейнер, пълен с течност (стъклено балонче), свързан с много тясна тръба. Ако температурата се покачи, течността ще се увеличи. Нивото на течността в тръбата в даден момент може да се отчете от скала. Термометрите обикновено са пълни с алкохол или живак. На температурната скала по Целзий точката на замръзване на водата е маркирана на 0 градуса по Целзий (0 °C), а точката на кипене при 100 градуса Целзий (100 °C). На скалата на термометъра по Фаренхайт точката на замръзване на водата е показана като +32 °F, а температурата на кипене е +212 °F. Скали в градуси по Фаренхайт все още се използват във Великобритания и Северна Америка.

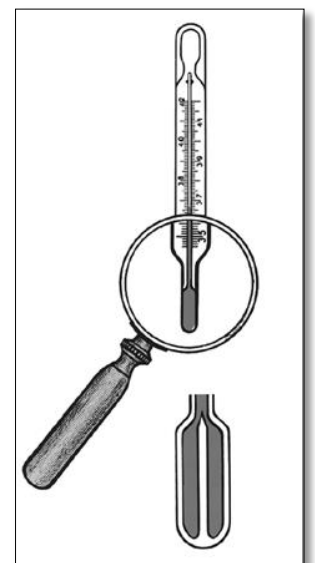

Медицински термометър

Докато термометрите на открито, в стаята или банята винаги показват температурата, на която те са изложени, медицинският термометър е така нареченият максимален термометър. С други думи, след като течността е достигнала своето най-високо ниво, тя остава там.

Това се постига чрез изтъняване на стъкленото резервоарче и тръбата. Тъй като живакът се разширява, той може да премине през това свиване, но когато се охлажда, се свива, причинявайки прекъсване на нишката на живака в тази точка. Това позволява постоянно отчитане.

Само чрез разклащане на медицинския термометър течността се връща обратно през стеснението в резервоарчето.

Някои избрани температури в градуси по Целзий (°C)

6000	повърхността на Слънцето
2500	жичката в осветителна крушка
1535	желязото се топи
1063	златото се топи
950	пламъкът на газова горелка
800	пламъкът на клечка кибрит
357	завира живакът
327	оловото се топи
270	електрически поялник
220	гладене с ютия
100	водата кипи
78	завира алкохолът
57,8	най-високата температура на въздуха, която някога е била измервана на Земята
36 to 37	телесна температура на здравето човешко същество
0	водата замръзва
-39	живакът се втвърдява
-89,2	най-ниската температура на въздуха, която някога е била измервана на Земята
-180	въздухът се втечнява
-273	най-ниската възможна температура (абсолютна нула)

Изпаряване:

Има два метода за превръщането на веществата от течно състояние в газообразно: кипене и изпарение.

Ако водата се нагрива до 100 °C, мехурчетата се издигат до повърхността, защото водните частици започват да се движат енергично в резултат на навлизащата топлина. Водата "кипи". Издигащите се мехурчета съдържат невидим газ: водни пари. **Изпарение се нарича процеса на превръщане на течност в газ при температура под неговата точка на кипене.** В този случай само частиците на повърхността на течността навлизат в газообразно състояние.

Кондензация:

Обратният процес на изпаряване, т.е. превръщането на веществата от газообразно състояние в течно, се нарича кондензация. Малки капчици течност от невидим газ над вряща вода при охлаждане могат да се наблюдават като облак или мъгла.

Препоръчва се допълнително:

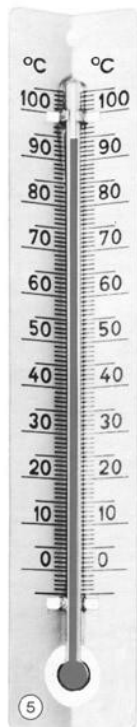
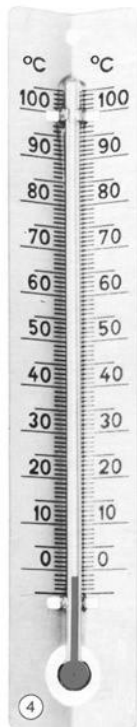
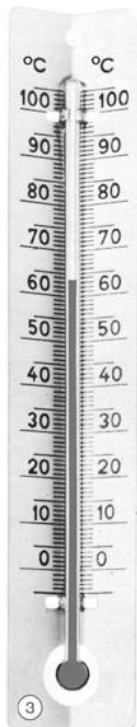
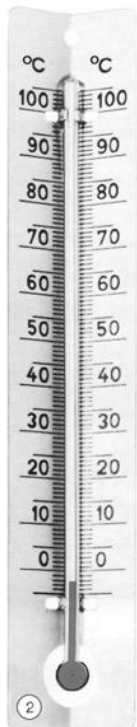
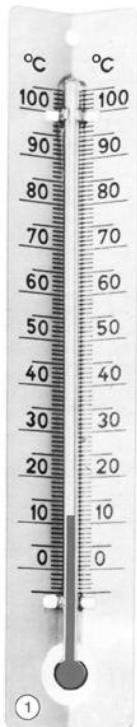
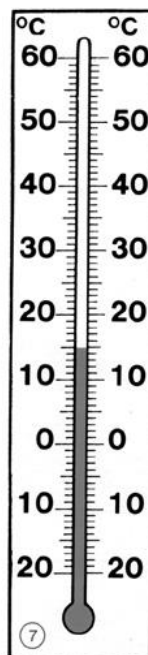
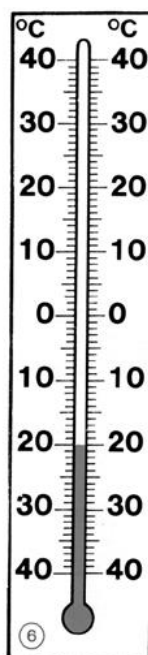
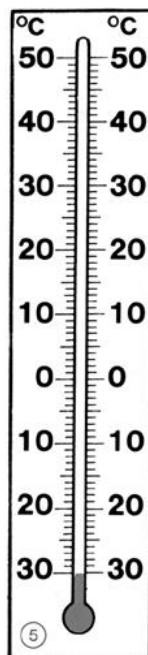
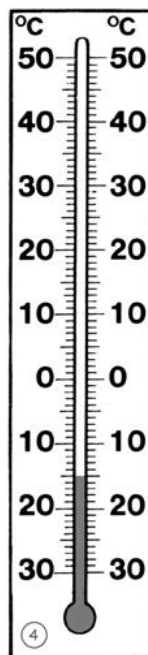
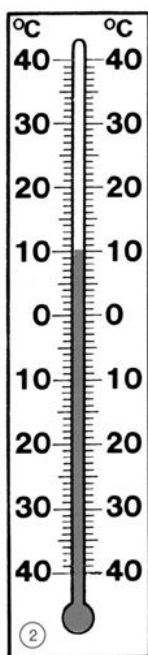
Термос (за транспортиране на топла вода и ледени кубчета в класната стая).

Каталожен № 48880

Упражнения за отчитане

Запишете температурите, показани от термометрите:

Ученически комплект Топлина

Германия

дистрибутор за България

Описание на експериментите "Ученически комплект Топлина", Каталоген № 317996

Производител: © Cornelsen Experimenta, Берлин, Германия

Дистрибутор за България: УЧМАГ ООД, Варна, България

Преводач на текста: Ани Стрелчева

Коректор: Марияна Костадинова

гр. Варна, 2017 г.